

HYPERICUM 5, december 2005

Een nieuwe editie van Heukels' Flora van Nederland

P.F. Stolwijk

*R. van der Meijden, Heukels' Flora van Nederland. Editie 23. Wolters-Noordhoff. € 49,50.
Voor medewerkers van Floron met kortingbon € 44,50.*

In [HYPERICUM 4](#) kondigde ik aan (STOLWIJK 2005) dat er naar verwachting in 2006 een nieuwe editie van de Heukels' zou verschijnen. Het is dan ook heel verheugend dat de flora, een must voor elke florist, reeds op 4 november van dit jaar is uitgekomen.

In dit artikel ga ik kort in op de wijzigingen die voor Twentse floristen het meest van belang zijn.

Indeling

Tot nog toe werd het plantenrijk voornamelijk ingedeeld op grond van uiterlijke (morfologische) kenmerken. Dat heeft o.a. geleid tot de vertrouwde splitsing in Naaktzadigen en Bedektzadigen) en deze weer in Een- en Tweezaadlobbigen, waarbij in moderne flora's de eerste na de tweede kwamen.

Nieuwe inzichten, verworven door onderzoek op moleculaire schaal (DNA) hebben dit beeld echter grondig verstoord. De nieuwe flora begint weliswaar zoals steeds met de Vaatsporenplanten, maar daarbinnen is de indeling gewijzigd. Zo staat bijvoorbeeld de Addertongfamilie (*Ophioglossaceae*) nu voor de Paardenstaartfamilie (*Equisetaceae*), die meer verwant blijkt met de varens dan met bijvoorbeeld de Wolfsklauwfamilie (*Lycopodiaceae*). Vervolgens komen de Naaktzadigen (Coniferen). Dan verschijnt er een nieuwe groep, de Oerbedektzadigen, waartoe Waterlelie (*Nymphaea*) en Gele Plomp (*Nuphar*) behoren. Daarna komen de Bedektzadigen. Hiertoe behoren allereerst de Eenzaadlobbigen; na een 'tussengroep' met onder andere Hoornblad (*Ceratophyllum*) verschijnen dan uiteindelijk de resterende groepen, (grotweg) de Tweezaadlobbigen. Een en ander is in detail na te lezen in een van de inleidende hoofdstukken.

Bovengenoemd onderzoek kan echter ook tot gevolg hebben dat de groepering van geslachten in families verandert. Zo zijn alle halfparasieten uit de Helmkruidfamilie (*Scrophulariaceae*) - Zwartkoren (*Melampyrum*), Ogentroost (*Euphrasia*), Helmogentroost (*Odontites*) enz. - overgeheveld naar de Bremraapfamilie (*Orobanchaceae*), die (in Nederland) tot nog toe alleen uit planten zonder bladgroen bestond. En aantal andere geslachten uit de Helmkruidfamilie verhuist naar de Weegbreefamilie (*Plantaginaceae*) (PELSER 2003). Ook andere families zijn gesplitst, bijvoorbeeld de Leliefamilie (*Liliaceae*); weer andere zijn juist weer samengevoegd, zoals de Ganzenvoetfamilie (*Chenopodiaceae*), die opgaat in de Amarantenfamilie (*Amaranthaceae*).

Voor de florist betekent dit echter alleen maar dat sommige geslachten op een andere dan de vertrouwde plaats in de flora staan, zonder dat de naam verandert.

Veranderde namen

Wetenschappelijke namen moeten soms gewijzigd worden vanwege de prioriteitsregel, die zegt dat de oudst geldig gepubliceerde naam de juiste is. Wijzigingen om deze reden betreffen in deze editie veelal de terugkeer naar in eerdere drukken gebruikte namen. Als echter uit onderzoek naar de verwantschap blijkt dat soorten in een ander geslacht moeten worden geplaatst, dan verandert de wetenschappelijke naam eveneens. Dat verschijnsel doet zich steeds in nieuwe edities van flora's voor, maar is ditmaal sterker dan gebruikelijk. Met name de Orchideeënfamilie (*Orchidaceae*) is behoorlijk overhoopgehaald. Voor Twente blijft dit echter beperkt tot een andere naam voor Grote keverorchis (*Listera ovata*); deze wordt in dezelfde familie geplaatst als Vogelnestje (*Neottia nidus-avis*) en gaat derhalve *Neottia ovata* heten.

Ik geef hier een overzicht van de voor een Twents florist voornaamste wijzigingen.

Tabel 1. Nieuwe namen (selectie)

Nieuwe naam	Oude naam	Nederlandse naam
<i>Aphanes australis</i>	<i>Aphanes inexpectata</i>	Kleine leeuwenklauw
<i>Baldellia ranunculoides</i> subsp. <i>ranunculoides</i>	<i>Echinodorus ranunculoides</i>	Stijve moerasweegbree
<i>Berberis aquifolium</i>	<i>Mahonia aquifolium</i>	Mahonie
<i>Callitriche brutia</i>	<i>Callitriche hamulata</i>	Haaksterrenkroos
<i>Centunculus minimus</i>	<i>Anagallis minima</i>	Dwergbloem
<i>Comarum palustre</i>	<i>Potentilla palustris</i>	Wateraardbei
<i>Convolvulus sepium</i>	<i>Calystegia sepium</i>	Haagwinde
<i>Ficaria verna</i> subsp. <i>verna</i>	<i>Ranunculus ficaria</i> subsp. <i>bulbilifer</i>	Gewoon speenkruid
<i>Glebionis segetum</i>	<i>Chrysanthemum segetum</i>	Gele ganzenbloem
<i>Hypericum maculatum</i> subsp. <i>obtusiusculum</i>	<i>Hypericum dubium</i>	Kantig hertshooi
<i>Jacobaea aquatica</i>	<i>Senecio aquatica</i>	Waterkruiskruid
<i>Jacobaea vulgaris</i>	<i>Senecio vulgaris</i>	Jakobskruiskruid
<i>Lamiaeum galeobdolon</i> subsp. <i>argentatum</i>	<i>Lamiaeum galeobdolon</i> cv. 'Florentinum'	Bonte gele dovenetel
<i>Matricaria chamomilla</i>	<i>Matricaria recutita</i>	Echte kamille
<i>Montia minor</i>	<i>Montia fontana</i> subsp. <i>chondrosperma</i>	Klein bronkruid
<i>Myosoton aquaticum</i>	<i>Stellaria aquaticum</i>	Watermuur
<i>Oenothera glazioviana</i>	<i>Oenothera erythrosepala</i>	Grote teunisbloem
<i>Oxalis stricta</i>	<i>Oxalis fontana</i>	Stijve klaverzuring
<i>Platanthera montana</i>	<i>Platanthera chlorantha</i>	Bergnachtorchis
<i>Potentilla tabernaemontani</i>	<i>Potentilla verna</i>	Voorjaarsganzerik
<i>Nasturtium microphyllum</i>	<i>Rorippa microphylla</i>	Slanke waterkers
<i>Sagina micropetala</i>	<i>Sagina apetala</i> (subsp. <i>micropetala</i>)	Uitstaande vetmuur
<i>Sanguisorba minor</i> subsp. <i>balearica</i>	<i>Sanguisorba minor</i> subsp. <i>polygama</i>	Moespimpernel
<i>Scleranthus annuus</i> subsp. <i>annuus</i>	<i>Scleranthus annuus</i>	Eenjarige hardbloem
<i>Sedum rupestre</i>	<i>Sedum reflexum</i>	Tripmadam
<i>Silene flos-cuculi</i>	<i>Lychnis flos-cuculi</i>	Echte koekoeksbloem
<i>Vaccinium macrocarpon</i>	<i>Oxycoccus macrocarpos</i>	Cranberry
<i>Vaccinium oxycoccus</i>	<i>Oxycoccus palustris</i>	Kleine veenbes

Tabel 2. Samengevoegde taxa

Nieuwe naam	Oude namen	oude Nederlandse namen	Nederlandse naam
<i>Callitriche brutia</i>	<i>Callitriche brutia</i> + <i>C. hamulata</i>	Gesteeld sterrenkroos + Haaksterrenkroos	Haaksterrenkroos
<i>Erodium cicutarium</i>	<i>Erodium cicutarium</i> subsp. <i>cutarium</i> + subsp. <i>dunense</i>	Gewone reigersbek + Duinreigersbek	Reigersbek
<i>Juncus alpinoarticulatus</i>	<i>Juncus alpinoarticulatus</i> subsp. <i>alpinoarticulatus</i> + subsp. <i>atricapillus</i>	Alpenrus + Duinrus	Rechte rus
<i>Sparganium erectum</i>	<i>Sparganium erectum</i> subsp. <i>erectum</i> + subsp. <i>neglectum</i>	Grote egelskop + Blonde egelskop	Grote egelskop

Tabel 3. Gesplitste taxa

Oude naam	Nieuwe naam	Nederlandse naam	Opmerking
<i>Epipactis helleborine</i>	<i>Epipactis helleborine</i> subsp. <i>helleborine</i>	Brede wespenorchis	
	<i>Epipactis helleborine</i> subsp. <i>neerlandica</i>	Duinwespenorchis	niet in Twente
<i>Senecio jacobaea</i>	<i>Jacobaea vulgaris</i> subsp. <i>dunensis</i>	Duinkruiskruid	in Twente?
	<i>Jacobaea vulgaris</i> subsp. <i>vulgaris</i>	Jakobskruiskruid	
<i>Myosotis scorpioides</i>	<i>Myosotis scorpioides</i> subsp. <i>nemorosa</i>	Weidevergeet-mij-nietje	in Twente?
	<i>Myosotis scorpioides</i> subsp. <i>scorpioides</i>	Moerasvergeet-mij-nietje	

Al deze wijzigingen hebben in principe geen gevolgen voor de Nederlandse naam, een voordeel voor degenen die Nederlandse namen gebruiken! Een klein aantal Nederlandse namen is echter wel gewijzigd, deels al bij de invoering van de nieuwe Standaardlijst (STOLWIJK 2005). De belangrijkste overige wijzigingen noem ik hier.

Tabel 4. Nieuwe Nederlandse namen

Nieuwe naam	Oude naam	Wetenschappelijke naam
Lork	Larix	<i>Larix decidua</i>
Cranberry	Grote veenbes	<i>Vaccinium macrocarpon</i>
Europese hanenpoot	Hanenpoot	<i>Echinochloa crus-galli</i>
Kleine tijm	Wilde tijm	<i>Thymus serpyllum</i>

Nieuwe soorten

Een belangrijk deel van de nieuw opgenomen soorten betreft ingeburgerde adventieven en sierplanten. De publicatie van Stadsplanten (DENTERS 2004) heeft hiertoe een belangrijke aanzet gegeven.

Tabel 5. Nieuwe soorten (selectie)

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Opmerking	Al in Twente?
<i>Alcea rosea</i>	Stokroos	ingeburgerde sierplant	nee
<i>Campanula carpatica</i>	Karpatenklokje	ingeburgerde sierplant	ja
<i>Campanula portenschlagiana</i>	Dalmatiëklokje	ingeburgerde sierplant	nee
<i>Campanula poscharskyana</i>	Kruipklokje	ingeburgerde sierplant	ja
<i>Conyza sumatrensis</i>	Hoge fijnstraal	ingeburgerd adventief	ja
<i>Echinochloa muricata</i>	Stekelige hanenpoot	ingeburgerd adventief	ja
<i>Gypsophila paniculata</i>	Pluimgipskruid	ingeburgerde sierplant	ja
<i>Impatiens balfourii</i>	Tweekleurig springzaad	ingeburgerde sierplant	ja
<i>Ludwigia grandiflora</i>	Waterteunisbloem	ingeburgerde sierplant	ja
<i>Meconopsis cambrica</i>	Schijnpapaver	ingeburgerde sierplant	ja
<i>Melissa officinalis</i>	Citroenmelisse	ingeburgerde sierplant	nee
<i>Oenothera deflexa</i>	Zandteunisbloem		?

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Opmerking	Al in Twente?
<i>Pachysandra terminalis</i>	Dikkemanskruid	ingeburgerde sierplant	ja
<i>Panicum schinzii</i>	Zuid-Afrikaanse gierst	ingeburgerd adventief	ja
<i>Papaver orientale</i>	Reuzenklaproos	ingeburgerde sierplant	ja
<i>Sanguisorba minor</i> subsp. <i>balearica</i>	Moespimpernel	ingeburgerde sierplant	ja
<i>Sedum sarmentosum</i>	Driebladvetkruid	ingeburgerde sierplant	ja
<i>Setaria faberi</i>	Chinese naalbaar	ingeburgerd adventief	ja
<i>Silene coronaria</i>	Prikneus	ingeburgerde sierplant	ja
<i>Solanum sarachoides</i>	Kleverige nachtschade	ingeburgerd adventief	ja
<i>Soleirolia soleirolii</i>	Slaapkamergeluk	ingeburgerde sierplant	nee
<i>Tellima grandiflora</i>	Franjekelk	ingeburgerde sierplant	ja
<i>Verbena bonariensis</i>	Stijf ijzerhard	ingeburgerde sierplant	ja

Overige gevolgen

Een en ander zal natuurlijk resulteren in een nieuwe streeplijst; deze moet voor het komende veldseizoen klaar zijn. Zodra de lijst beschikbaar is, zal deze op onze website gepubliceerd worden.

De nieuwe namen worden vanaf dit nummer van HYPERICUM gebruikt; indien relevant komt de oude naam er als synoniem achter.

Literatuur

DENTERS, T. (2004). Stadsplanten. Veldgids voor de stad.

PELSE, P. (2003). De ontmanteling van de Helmkruidfamilie (*Scrophulariaceae*). Gorteria 29: 117.

STOLWIJK, P.F. (2005). De Standaardlijst van de Nederlandse flora 2003. [HYPERICUM 4](#).